

POPs

POPs hemikalije (Persistent Organic Pollutants) predstavljaju dugotrajne organske zagađujuće supstance odnosno organska jedinjenja koja su toksična po ljude i ostali živi svet, bioakumulativna i perzistentna u životnoj sredini. Ova jedinjenja su otporna na fotolitičku, hemijsku i biološku degradaciju, što omogućava da u životnoj sredini ostanu nepromenjena dugo vremena. POPs hemikalije su slabo rastvorne u vodi, a veoma dobro u mastima, pa lako prolaze kroz fosfolipidne strukture bioloških membrana, nakon čega se deponuju u masnom tkivu i drugim tkivima sa visokim sadržajem lipida. POPs hemikalije su obično delimično isparljive, što omogućava njihov atmosferski transport na velike udaljenosti. Sve ove osobine obezbeđuju široku rasprostranjenost ovih jedinjenja u životnoj sredini, čak i u onim regijama u kojima nikada nisu bile korišćene.

Ova svojstva POPs hemikalija čine da one postanu jedna od glavnih tema u oblasti zaštite životne sredine za koje je prepoznata potreba za strateškom akcijom na globalnom nivou. Kao odgovor međunarodne zajednice za sistemsko globalno rešenje problema POPs hemikalija, doneta je Stokholmska konvencija o POPs hemikalijama koja je stupila na snagu 2004. godine.

Stokholmska konvencija

Osnovni cilj [Stokholmske konvencije o dugotrajnim organskim zagađujućim supstancama \(POPs\)](#) je zaštita zdravlja ljudi i životne sredine od POPs hemikalija. Države potpisnice ove Konvencije imaju obavezu da utvrde, zabrane ili ograniče proizvodnju, promet i korišćenje POPs, kao i obavezu da smanje, odnosno eliminišu emisije 12 POPs hemikalija (aldrin, hlordan, DDT, dieldrin, endrin, heptahlor, heksahlorbenzen (HCB), mireks, toksafen, PCB, PCDD/PCDFs) u životnu sredinu. Stokholmska konvencija ima preko 186 zemalja potpisnica.

Republika Srbija je potpisnica Stokholmske konvencije o dugotrajnim organskim zagađujućim supstancama (POPs). Narodna skupština Republike Srbije usvojila je 2009. godine Zakon o potvrđivanju Stokholmske konvencije („Službeni glasnik RS- Međunarodni ugovori”, broj 42/09), a iste godine je Vlada Republike Srbije usvojila i Nacionalni implementacioni plan za sprovođenje Stokholmske konvencije o dugotrajnim organskim zagađujućim supstancama (u daljem tekstu: NIP). NIP je pripremljen u saradnji sa Programom UN za životnu sredinu (UNEP) u okviru projekta „Izrada plana za implementaciju Stokholmske konvencije o dugotrajnim organskim zagađujućim supstancama“ koji je finansiran od strane Globalnog fonda za životnu sredinu (GEF). U okviru ovog projekta su izrađeni preliminarni inventari POPs hemikalija i pesticida na osnovu kojih su definisane mere potrebne za monitoring POPs, kao i eliminaciju odnosno smanjenje rizika od izloženosti POPs, a koje su planirane da se sprovedu sinhronizovano od strane identifikovanih zainteresovanih strana kroz realizaciju niza akcionih planova definisanih NIP. Projekat ažuriranja NIP sproveden je 2015. godine.

Implementacija Stokholmske konvencije u Republici Srbiji

U skladu sa preuzetim obavezama, Republika Srbija je usvojila niz zakonskih i pratećih podzakonskih akata koji su bili definisani NIP, a kojima su se stekli uslovi za implementaciju odredbi Stokholmske konvencije. Tako su u periodu od 2009. do 2014. godine usvojeni sistemski zakoni koji su omogućili sprovođenje Stokholmske konvencije, kao što su Zakon o hemikalijama, Zakon o upravljanju otpadom i Zakon o potvrđivanju Protokola o dugotrajnim organskim zagađujućim supstancama uz Konvenciju o prekograničnom zagađivanju vazduha na velikim udaljenostima iz 1979, kao i niz pratećih podzakonskih akata uključujući i izrađen

Priručnik za identifikaciju, vođenje evidencije i sigurno rukovanje PCB uređajima i opremom kojima su se stekli uslovi za primenu mera potrebnih za praćenje POPs, upravljanje PCB, eliminaciju odnosno smanjenje rizika od izloženosti POPs definisanih NIP. Takođe, Agencija za zaštitu životne sredine (u daljem tekstu: Agencija) nadležna je za monitoring POPs u medijumima životne sredine i vođenje Registra uređaja koji su u upotrebi, a koji sadrže PCB. Shodno tome, rezultati monitoringa POPs u vazduhu i vodi se redovno objavljuju kroz Izveštaje koje sačinjava Agencija, dok je izrađen I Registra uređaja koji su u upotrebi, a koji sadrže PCB. Takođe, izvršeno je i finalno odlaganje uređaja kontaminiranih PCB uz pomoć UNIDO/GEF projekta “Eliminacija i finalno odlaganje PCB u Republici Srbiji”.

Praćenje i harmonizacija propisa EU iz oblasti POPs u Republici Srbiji

POPs hemikalije su u EU regulisane Uredbom EK o POPs br. 850/2004. Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine, kao nadležni organ za upravljanje hemikalijama u Republici Srbiji prati i harmonizuje zakonodavstvo EU iz ove oblasti. Republika Srbija je transponovala Uredbu EK o POPs br. 850/2004 sa amandmanima (Uredbe EK br: 756/2010 i 757/2010 o amandmanima na Uredbu EK br. 850/2004) u nacionalno zakonodavstvo Republike Srbije. Republika Srbija je dodatno harmonizovala nacionalno zakonodavstvo sa inoviranom Uredbom EU o POPs broj 2019/1021.

Nove POPs hemikalije

Postupak uključivanja novih POPs hemikalija u anekse Stokholmske konvencije je proces koji se sastoji iz četiri faze:

- Faza 1: Predlog uključivanja novih hemikalija u anekse Stokholmske konvencije;
- Faza 2: Razvoj procene rizika koji predstavljaju hemikalije koje se predlažu za uključivanje u anekse Stokholmske konvencije;
- Faza 3: Razvoj procene upravljanja rizikom;
- Faza 4: Preporuka Komiteta za reviziju dugotrajnih organskih zagađujućih supstanci (POPRC) o uključivanju novih POPs hemikalija koja se upućuje Konferenciji zemalja potpisnica Stokholmske konvencije.